

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

vítáme vás u březnového Kompostu. V den uzávěrky časopisu se ve Strakonících uskutečnil odborný seminář s tematikou ochrany zvířat při stavebních úpravách. Přesto, že proběhl bez problémů a zaznělo mnoho zajímavých informací, vrátil mě k myšlence na něco, s čím se v mnoha obměnách setkáváme na poli ochrany přírody velmi často. K vypořádání se takřka s čímkoli máme podrobný a většinou i velmi účinný návod nebo technické řešení vycházející z dnešního pojetí ochrany přírody jako vědního oboru. Tyto teoretické podklady však stojí osamoceně v koutě pro veřejnou neochotu zahrnout je do všeobecné oblasti zájmu nebo jsou v příkrém rozporu se zaužívanou a posvátnou nedotknutelností svobody podnikání. Velmi těžko pak někoho přesvědčovat, že pokud nezačneme problémy životního prostředí co nejdříve řešit dobrovolně, čeká nás v blízké budoucnosti řada tvrdých environmentálních regulací. A to zkrátka z toho důvodu, že nám žádná jiná možnost nezbude.

Z obsahu tohoto čísla:

Boj za záchranu Bělověžského pralesa...	2
Výlet k buku Josefa Velenovského.....	3
Strakonická pískovna V Holi - jak dál?....	4
Počasí v Horažďovicích v roce 2017.....	4
Sníme naši planetu? - 9. díl.....	6
Objevy detektiva Ledňáčka.....	7
Hurá na výlet s Enviroskopem - 10.....	7
Ptačí budky a plány pro další sezónu.....	8
Pozoruhodné hmyzí larvy.....	9
Večer s dokumentem - 49. díl.....	9
Metodika k ochraně evropsky.....	12
Březen očima Jirky Wagnera.....	13
Dva z našich velkých autorů a jejich.....	13
„Tolika jasy procítá už sad...“.....	14
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	15
Malá kaplička a její velký ochránce.....	15
Tajemství páté chuti.....	15

V současné chvíli tak velmi často stojíme v němém úžasu nad tím, jak elegantní, logická a jednoduchá by mohla být řešení těch nejzávažnějších ekologických hrozeb dneška. Avšak pouze za předpokladu, že bychom trochu otupili naše neomezené právo na ekonomický prospěch. Osobně si myslím, že by to bylo příjemnější než čekání na dobu, kdy nás začne poškození přírody hmatatelněji bolet.

Foto Jiří Wagner

Mé výše uvedené povzdechnutí vycházelo z nízké účasti zástupců stavebních a projekčních firem na uvedeném semináři. Přesto byl v mnoha dílčích ohledech oním pověstným blýskáním na lepší časy. Informování materiálního světa o těch méně materiálních hodnotách totiž bude nutné akcelarovat.

Přejeme vám příjemné předjaří, váš Kompost. -jj-

Boj za záchranu Bělověžského pralesa

V následujících řádcích bych se rád ohlédl za příběhem Bělověžského pralesa. Příběhem, který dost možná ještě neskončil, naplnil nás nejdříve velkou skepsí, posléze však nadějí, že touha člověka po moci a zisku není vždy neomezená. A také nadějí, že odpor každého z nás proti nespravedlnosti má vždy nějaký význam.

Bělověžský prales se rozprostírá při bělorusko-polské hranici na celkové ploše 1418 km² a je největším zachovalým nížinným listnatým a smíšeným porostem v Evropě. Zatímco běloruská část je chráněna jako národní park celá, ta polská pouze ze 17 % své rozlohy. Mnoho hlasů usiluje o sjednocení celé plochy pralesa pod status národního parku, který by umožnil jeho efektivní ochranu. Od roku 2014 je pak celý prales součástí Světového dědictví UNESCO. Poslední a nejvýznamnější kauza spojená s ohrožením lesního komplexu se datuje od roku 2015, téměř ihned po ustavení nové polské vlády. Ministrem životního prostředí se stává bývalý hajný Jan Szyszko, zjevně napojený na největší polské těžbařské firmy a na ředitele Polských lesů Konrada Tomaszewského - bratrance předsedy nové vlády (viz např. [zde](#)). Na tyto personální souvislosti a ekonomické zájmy jsme odkazovali v prvním článku k této tematice v [č. 7/2016](#). Nezákonná těžba dřeva, která má za cíl až ztrojnásobení svého objemu, byla legitimizována již populárním "bojem proti kůrovci" a byla doprovázena čistkou 32 názorových oponentů z celkového počtu 39 členů Rady pro ochranu přírody. Že vám to něco připomíná? Ano, velmi podobným způsobem bylo postupováno před několika málo lety na Šumavě a těžko říci, jestli se Polsko u nás tak trochu neinspirovalo.

O situaci v Bělověžském pralesu se mezitím začíná zajímat polská veřejnost, vědecká obec a ekologické organizace. Postup polské vlády je medializován s pokusy zastavit jej nejprve těmi legitimními způsoby, jako je rozsáhlá petice nebo urgence u orgánů Evropské unie. Zatímco začíná být pomalu jasné, že tyto kroky polské politiky nezastaví, mediální svět zaplavují re-

Foto Rafal Wojczal, Greenpeace Polska, CC BY-ND 2.0

portáže a fotografie, na kterých se hrstky aktivistů stavějí do cesty harvestorům a další těžké těžební technice. Do blokády se kromě samotných Poláků zapojují dobrovolníci takřka z celé Evropy, včetně Čechů. Četné důkazy nasvědčují tomu, že tažení proti kůrovci je pouhou záminkou ke zvýšení objemu komerční těžby, neboť se kácí i listnaté stromy, které kůrovec nenapadá. Těží se rovněž zcela zdravé dřeviny vysokého věku a některé plochy pralesa jsou přeměňovány na monokulturní hospodářské plantáže.

Boj za záchranu pralesa pokračuje i na legislativní úrovni. Zprvu to vypadá na překopávanou ve stylu - "pokud nedoložíte přijatá opatření a nezastavíte těžbu, vystavujete se sankcím" (orgány EU), "jsme suverénní stát, na svém území můžeme postupovat, jak chceme, vše probíhá v souladu s ochranou pralesa" (polský ministr živ. prostředí) - více viz např. [zde](#). V létě 2017 však věci dostávají poměrně rychlý spád. Soudní dvůr Evropské unie hrozí Polsku vysokými pokutami (100 000 eur za každý další pokračující den kácení), pokud bude Evropskou komisí shledáno, že nebyla přijata předběžná opatření před vyřešením celého případu. Na přelomu roku pak dochází trpělivost i novému polskému premiérovi Mateuszi Morawieckemu a kromě několika dalších ministrů odvolává i Jana Szyszka (viz [zde](#)). Od té doby se situace, zdá se, stabilizuje. I když samozřejmě může být dosti vrtkavá a před organizacemi leží další nelehký úkol ji dále monitorovat.

Kauza Bělověžského pralesa je do velké míry modelová. Ukazuje nám, kam až je schopná zajít skupina vlivných lidí v honbě za ziskem, jakým směrem je možné v dnešní době ohýbat informace, aby mohly být využity pro ekonomické zájmy. Zároveň však prozrazuje, jakým způsobem je možné proti tomu všemu bojovat - jak na svou stranu dostat mocná média, jak důležitá je osobní účast i poměrně malé skupiny lidí a co znamená stát za důležitými hodnotami a nevzdávat to. Tento příběh je určitým mementem dnešní doby - na první pohled frustrující, nespravedlivé a plné netečnosti, na ten druhý pak plné odhodlání a naděje, že je možné věcmi pohnout správným směrem. Nezapomínejme na to ve chvílích, kdy se objeví nová hrozba.

Shrnutí celé kauzy nabízí také [tento](#) nebo [tento článek](#). Na dva krátké dokumenty k tématu pak odkazujeme na str. 9. -jj-

Výlet k buku Josefa Velenovského u Čekanic a do okolních lesů

Občas neškodí nechat stranou zájmy veřejnosti a nemyslet při plánování výletu přednostně na to, co by se tak komu ze stálých nebo pokud možno i nových účastníků mohlo zamlouvat. Přece i organizátoři si občas mohou splnit nějaké to svoje vlastní přání a doufat, že ostatní se s radostí přidají. Takhle vznikl náš první výlet roku 2018 - putování po okolí Čekanic v sobotu 21. 1. Někdo zná tyhle končiny třeba proto, že měl někdy dítě na táboře na Chvalově, někdo se potápěl v mačkovském lomu, někdo navštívil sedlickou oboru (třeba zrovna s námi, když jsme kdysi objížděli autobusem různá méně známá nebo běžně nepřístupná místa), cyklisty možná láká projet se sem tam kolem Bratronic a zavzpomínat na závodníka Christiana Battagliu a jeho sestru Blanku... to všechno je zajímavé i pro nás, ale hlavně máme tuto část Strakonicka spojenou se jménem profesora Josefa Velenovského (22. 4. 1958 Čekanice - 7. 5. 1949 Mnichovice). Četli jsme jeho „Obrázky“ a některé kapitoly i z jeho dalších knih, hodně jsme toho o něm slyšeli od botanika Václava Chána a až se nám povede na to najít čas, chtěli bychom se s jeho dílem seznámit ještě podrobněji.

Je už dnes víceméně zapomenutý, což je částečně dané jeho kontroverzními názory, jednak tím, že přírodověda, v které vynikal, není tak dalece ceněnou oblastí zájmu, aby byly její výrazné osobnosti všeobecně známé. Co alespoň trochu pomohlo dostat jeho jméno do povědomí veřejnosti, to bylo rozhodnutí pojmenovat po něm památný buk z rozcestí poblíž Rošické studánky. V roce 2003 získal 4. místo v soutěži Strom roku a psalo se tehdy o něm i o kapličce pod ním, na internetu se dala najít fotografie (viz [zde](#) nebo pozdější z roku 2009 [zde](#)) a mluvílo se o něm i ve školách. Teď už není bohužel v tak dobrém stavu jako tehdy, ale pořád ještě budí velkou úctu a říkali jsme si, že by bylo dobré jej s dalšími účastníky zase po čase navštívit.

Sešlo se nás devět, což nás mile překvapilo. Vzhledem k čerstvé nadílce sněhu jsme totiž pesimisticky čekali, že kdo je choulostivý, ten zůstane radši doma, zatímco ti otužilejší s nadšením vyrazí někam na Šumavu na běžky a obyčejná procházka pro ně nebude dost lákavá. Dorazili ale Legátovi, šumavský průvodce pan Pecka a ještě pár dalších spřízněných duší a s veselou náladou jsme se přesunuli vlakem do Mačkova, odkud vede směrem na jih silnice do Čekanic. Je málo frekventovaná, a tak se po ní šlapalo dobře. Brzy, po necelých 4 km, jsme byli u zastřešené studánky schované po pravé straně mezi stromy. Odtud je to už jen kousek ke kapličce Navštívení Panny Marie a k buku.

Ať se na ně člověk dívá z které chce strany, má se čemu podívat - strom totiž vypadá nejlépe zezadu, od Mačkova, zatímco stavba pod ním vyniká z čelního pohledu. Pozoruhodné jsou detaily, ale zrovna tak i pohled do dálky do poklidné krajiny s alejí, poli a lesy. Pověděli jsme si o tom, jak byl v roce 1813 mladý baron Alois Helvesen těžce raněn v boji a v roce 1815 nechal kapličku postavit na znamení vděku za své vyléčení. Podrobně se o tom lze dočíst např. [zde](#). Z autorů, kteří o tomto místě napsali, stojí za to zmínit hlavně Ladislava Stehlíka a jeho „Zemi zamyšlenou“ (viz také článek na str. 15).

Samozejmě jsme si během dne průběžně vyprávěli i o Josefu Velenovském. Ukázky z jeho krátkých zamyšlení z knihy „Obrázky“ jsme nechali kolovat už po cestě ve vlaku a potěšilo nás, že vzbudily zasloužený ohlas. Co překvapilo účastníky výpravy asi nejvíce, to byly autorovy ilustrace. Nemusel by se za ně stydět ani profesionální výtvarník, a přitom J. Velenovský byl především vědcem - světově uznávaným botanikem a mykologem. Kromě toho byl i osobitým myslitelem, jehož poznatky překračovaly běžnou zkušenost a zasahovaly i do tajemných mystických sfér, o čemž svědčí jak některé kapitoly z „**Obrázků**“ (1928), tak hlavně oba díly jeho "**Přírodní filosofie**" (1920 a 1922). Je to zmíněno i ve studentské práci Magdalény Rysové „**Zapomenutý velikán**“, která je zapsána v regionálním fondu Šmidingerovy knihovny. Na jednu stranu to byl vážený profesor (a to na UK, v letech 1892-1927), který založil Botanický ústav a řídil tamější botanickou zahradu, působil velmi úspěšně i v cizině a dosáhl významných badatelských výsledků, na druhou stranu některé jeho názory vzbudily velké rozpaky a mnohé z nich vyslovený odpor. Josef Velenovský ale vycházel z praxe, z vlastních zážitků, vše měl dle svého mínění důkladně ověřeno, a tak mu bylo proti mysli se nechat většinovým pohledem nějak ovlivnit nebo dokonce zviklat. Zdá se, že spojení jeho jména s houževnatým bukem, vzdorujícím vysokému věku i náročným podmínkám, je opravdu příhodné.

Od kapličky jsme pokračovali směrem na Jindřichovice po lesní cestě, a ačkoliv bylo nasněženo, neměli jsme s tím žádnou potíž. Naopak, obdivovali jsme krásu listnatých i jehličnatých stromů, která na bílém pozadí vynikala snad ještě lépe než v jiných ročních dobách. To platilo hlavně o obrovitém dubu na kraji lesa a o několika bucích, které jsou mladší než ten u kapličky, ale také už hodně pamatují a mezi ostatními stromy u cesty vynikají vzrůstem i krásou.

Po chvíli jsme se stočili na jih a prošli jsme Čekanice, kde jsme obdivovali hlavně budovu klasicistního (původně renesančního) zámku. Je hezky opravený, ale co se nám nelíbilo, to byly nešetřně ořezané stro-

Foto -ah-

my v jeho zahradě. Ukázali jsme si také kapličku a lihovar, na jehož komíně je čapí hnízdo. Cestou k Sedlici jsme míjeli rybníky Ovčín, Starý čekanický a Mokřý, ale protože jsme chtěli stihnout dřívější spoj, už jsme se moc nezastavovali a hlídali jsme si čas. Příležitostí k přírodovědnému bádání bylo i tak po celou dobu výletu mnoho a Eva Legátová objevila nejdříve larvu dlouhošíjky (pod kůrou borovice u kapličky Navštívení Panny Marie), potom v lese na zemi sněžnice lesklé a na borovici běžníka plochého, skálovku a sluněčko osmnáctiskvrnné. Radost jsme měli i z kulíška nejmenšího, který seděl na špičce jednoho z lesních stromů a rýsoval se proti obloze. Můj muž ho nejen zaznamenal, ale i vyfotografoval a upozornil na něj nás ostatní. V tom je jedna z hlavních výhod putování ve skupině, že víc očí víc vidí a víc hlav víc ví. Chovají-li se všichni účastníci tiše, může nás být třeba i hodně, aniž by byl někdo z nás rušen ve svém klidu a soukromí. A stejně tak okolní příroda takovouhle ukázněnou společnost ochotně přijme a předvede své divy, na které se pak doma nad obrázky a zapsanými poznámkami hezky vzpomíná. **-ah-**

Překopávky

Strakonická pískovna V Holi - a jak dál?

Je to již několik let, co ZO ČSOP Strakonice sleduje ve strakonické pískovně V Holi ohrožené a chráněné živočichy s drobným přihlédnutím k tamnímu rostlinstvu. O této lokalitě se již několikrát psalo, jednalo s úředníky Města Strakonice a je to tu znovu. Nový rok, opětovně přilétnou břehule říční (*Riparia riparia*), z prvního pohledu pozorovatele přírody snad nejzřetelnější živočich. A zmínění ptáci by měli opětovně nalézt příležitost pro každoroční hnízdění. Kromě zmíněných ptáků zde byli k nalezení následující obojživelníci: ropucha obecná (*Bufo bufo*), kuňka ohnivá (*Bombina bombina*) a skokan hnědý (*Rana temporaria*).

V letech předminulých se podařilo zaznamenat ropuchu zelenou (*Bufo viridis*), rosničku zelenou (*Hyla arborea*), blatnici skvrnitou (*Pelobates fuscus*), čolka obecného (*Lissotriton vulgaris*), čolka velkého (*Bufo viridis*), slepýše křehkého (*Anguis fragilis*) či užovku obojkovou (*Natrix natrix*).

Pískovna V Holi u Strakonice ve sněhu oděná, foto -vh-

Z hmyzí fauny je zde potvrzen výskyt majky obecné (*Meloe proscarabaeus*) a majky fialové (*Meloe violaceus*). Za zmínku zcela určitě stojí i místní svižníci nebo zástupci velké skupiny blanokřídlých.

V textu podtržení živočichové jsou chráněni podle vyhlášky č. 395/1992 Sb.

Naše ZO se pokoušela o rozličné způsoby, jak vstupovat do zajištění jejich životních podmínek. Proběhla jednání s vědeckou i laickou veřejností, orgány státní ochrany přírody nebo představiteli Města Strakonice. V tomto směru jsme zřejmě jedinou organizací, která do nich aktivně vstupuje. Snad v současné době se jako nejúčinnější postup ukázalo jednání s představiteli Technických služeb našeho města. Pískovna sice již nehostí tolik druhů zástupců obojživelníků, plazů a ptáků jako dříve, ale přes všechnu zákonnou obtížnost a nutnou existenci hlavního účelu pískovny, kterým je těžba písku, se daří aspoň výše zmíněné živočichy v dané lokalitě udržet.

V neposlední řadě také záleží na občanech, kteří se do pískovny dostanou, a to jak za účelem pozorování živočichů, tak za tím již méně vítaným, tj. obsazování tamní vodní plochy rybami nebo obsypávání okrajů pískovny odpady. Berme toto místo jednak jako těžební dílo, jako lokalitu s výskytem zajímavých druhů živočichů a možná jako budoucí rekreační zónu. A pohlížejme na celou věc tak, že jak si to tam uděláme, takové to budeme mít. Buď tuctovou krajinu, nebo místo s bonusem něčeho zajímavého.

Závěrem nezbyvá než doufat, že spolupráce mezi naší ZO a Technickými službami bude nadále pokračovat a že nevíтанých hostů, zanašečů rybí obsádky a nechtěného odpadu bude ubývat. **-vh-**

Počasí v Horažďovicích v roce 2017

Zájemcům o počasí předkládám stručné klimatické zhodnocení roku 2017, které vychází z mých měření na amatérské meteorologické stanici na jižním okraji Horažďovic (450 m n. m.). S malými odchylkami ale zaznamenané počasí platí i pro širší okolí, zejména pro střední část Pootaví.

I. Průběh počasí:

Zima na začátku roku představila dva různé měsíce: leden byl mimořádně chladný (-5,7 °C), mrzlo prakticky celý měsíc - i přes den. Za posledních 20 let byly srovnatelně chladnými měsíci jen únor 2003 (-5,5 °C) a prosinec 2010 (-5,2 °C). Únor naopak přinesl teplé počasí (2,0 °C), od poloviny měsíce nastoupilo jaro. Trvalý lednový sníh (10 cm) vzbuzoval pocit sněhové zimy, ale to bylo jen tím, že sníh netál. Leden se stal spolu s únorem (a prosincem) naopak nejsušším měsícem roku (16 mm) - zimní srážky byly jen poloviční.

Jaro nastoupilo velmi časně mimořádně teplým březnem (6,9 °C), ale vláhly méně (41 mm). Duben už byl jen o málo teplejší (7,8 °C). Srážkovou bilanci jara zachránil až konec dubna, kdy v třídenním dešti napršelo 55 mm, už hodně potřebných. V dubnu tedy bylo celkem 103,5 mm srážek, dvojnásobek průměru! Dost neobvyklé byly tři bouřky na začátku května, vláhly ale moc nepřinesly. Teplejší květen (14,8 °C) zůstal srážkově pod normálem: jen 45 mm. Celkově jaro tedy teplé, srážkově průměr.

Léto také teplé, průměrná teplota všech letních měsíců byla téměř stejná, (červen 18,9 °C, červenec 19,0 °C, srpen 19,2 °C). Nakonec se tedy „o fous“ stal nejteplejším měsícem srpen (většinou to bývá červenec). Srážkově léto v normálu (červen 62,5 mm, červenec 68 mm, srpen 93 mm).

Podzim nijak nevybočoval z průměru, teplotně ani srážkově. Jen září bylo chladnější, než bývá. Zřetelný rozdíl mezi teplým zářím v r. 2016 (16,0 °C) a tím v r. 2017 (11,8 °C). Srážek málo (27,5 mm). Říjen teplejší (9,7 °C). A trochu přilepšil na vláhě (53,5 mm). Pozdní byl nástup prvních podzimních mrazíků: až začátkem listopadu (jindy se objevují již koncem září či začátkem října) a také prvního sněhu, který má přinášet Martin (11.11.) - ale nepřinesl. Listopad průměrný: 4,0 °C, 46,5 mm.

Zima prosincová byla teplá a suchá (1,5 °C, 16 mm). Teprve pondělí 18. 12. „přijelo na bílém koni“ - 3 cm sněhu! (Zajímavé: např. v nedalekých Strakonících napadalo sněhu 10 cm). Mrazivá a sněhová zima byla vlastně jen necelé dva dny (18. - 19. 12.). Pak tradiční vánoční obleva. Silvestrovských 13° C bylo už extrémem.

II. Statistika

Průměrná roční teplota vzduchu byla **9,2 °C** a roční úhrn srážek **589 mm**. Takže rok spíše teplý – i přes velmi chladný leden. Co do vláhly průměrný.

Ojedinělý bouřkový mrak z 26. 8. 2017 v oblasti Milevska pozorovaný z 50 km vzdálených Horažďovic, foto Jiří Wagner

Vodní toky, zvláště ty malé, trpěly po celý rok nedostatkem vody. Ale i Otava se trápila většinou na hranici sucha, jen občas po větším dešti se její hladina trochu zvedla, ale nakrátko. Pouze při jarním tání šumavského sněhu dosáhla 1. SPA (19. - 20. 3.)

Za zmínku stojí i silný vítr v neděli 29. 10., v západní Evropě jako orkán Herwart. V severní polovině Čech způsobil kalamitu v dopravě a v energetice (popadané stromy). V samotných Horažďovicích ale dosaho-

Leden 2017 byl krušný zejména pro ptáky, kteří pod zmrzlým sněhem jen obtížně hledali potravu, foto Jiří Wagner

Nejteplejším měsícem se stal srpen (průměrná teplota 19,2 °C), nejchladnějším byl naopak leden (-5,7 °C). Nejvyšší teplotu jsme zaznamenali 1. 8. (36,3 °C). A tento den byl také nejteplejším dnem roku (denní průměr 25,5 °C). Nejchladnějším dnem roku byl naopak 20. leden (denní průměr -14,3 °C), kdy ranní teplota poklesla na roční minimum (-20,6 °C). Nejvíce pršelo v dubnu (103,5 mm), nejsuššími měsíci byly leden a prosinec (16 mm) a vlastně i únor (16,5 mm). Nejvíce srážek za jeden den spadlo v bouřce 27. 8. (30 mm). Největší souvislý déšť přišel ve dnech 25. - 28. 4. (55 mm). Bouřek bylo loni celkem málo: jen 14. V dalších deseti dnech ještě prošly bouřky kolem města. Poslední jarní sníh se vyskytl 28. 4. a poslední mrazík jara přišel s ledovými muži (10. 5.). První podzimní mrazík se dostavil dost pozdě - až 4. 11. První sníh ještě o měsíc později 4. 12. Nejvíce sněhu (11 cm) jsme naměřili 17. 1.

val v nárazech nanejvýš „jen“ rychlosti 90 km/h a větší škody nezpůsobil.

III. Pramen u Sv. Anny (u Horažďovic)

Spodní sucho, trvající od r. 2015 (tenkrát horké a suché léto!) ani loňský rok nenapravil, naopak. Vydátost pramene u Sv. Anny pomalu, ale vytrvale klesala. Zatímco na začátku roku 2017 byla vydátost pramene ještě aspoň 1,42 l/s, na konci roku už jen 0,68 l/s! Což je znepokojivá zpráva. (Podotýkám, že v letech ještě nedávných dával pramen i v zimě 2-3 l/s. V průběhu roku ještě více: 3-5 l/s.). Těch 0,68 l/s je absolutním minimem naměřeným od září 1995, ale zřejmě i minimem za mnohem delší období, kdy pramen nebyl ještě sledován.

IV. Závěr

Pokud trpělivý čtenář dočetl tento článek až sem, čeká možná nějaké nadčasové zamyšlení nad současným oteplováním. Ano, i já mohu potvrdit, že v poslední době většina průměrných měsíčních teplot dosahuje hodnot vyšších než v minulém století. Ale je třeba delší doby na posouzení, zda jsme svědky trvalejšího trendu či pouhého výkyvu - a co je jeho příčinou. Tyhle úvahy nechávám zatím na někdy příště. *Jiří Wagner*

Sníme naši planetu? – 9. díl – Palmový olej

Palmový olej (PO) se stal v nedávné době doslova fenoménem. A to z několika hlavních důvodů. My jej použijeme jako názornou ukázkou jedné konkrétní suroviny a procesu, kterým jsou jeho globalizovanou spotřebou devastovány cenné ekosystémy téměř na druhém konci světa. Přesto, že se může zdát, že tato souvislost bude běžnému spotřebiteli skrytá, problematika PO je jedním z příkladů, jak může důsledná osvěta vést ke konkrétním krokům, které se snaží negativní dopady alespoň výrazně zmírnit. Věřím, že se PO jednou zařadí do oné úzké skupiny lidských procitnutí a návratů ze slepých uliček (po bok freonů, DDT aj.).

O PO už toho bylo sepsáno poměrně dost a angažované části veřejnosti jsou základní souvislosti dobře známé. Surovina je globálně využívána pro svou nízkou cenu a mnohé technologické vlastnosti. Můžeme se s ní setkat nejen ve velké části průmyslově zpracovávaných potravin (cukrářské výrobky, čokolády, krémy, zmrzliny, ztužené tuky, polevy, náplně do pečiva, chipsy...), ale rovněž v kosmetice, drogerii, krmivech pro hospodářská zvířata i domácí mazlíčky. Částečně stojí za celosvětovou spotřebou i výroba biopaliv. I když se určité zájmové skupiny snaží přesvědčit veřejnost, že PO v potravinách ve srovnání s PO v biopalivech nepředstavuje zásadní problém, nadpoloviční většina globální produkce končí ještě stále v našich žaludcích (i když spotřeba v biopalivech roste zdatelně rychleji), což dokazují zajímavá čísla v [tomto článku](#) se zavádějícím názvem.

Velkou část produkce PO obstarává Indonésie, následovaná Malajsií a dalšími státy. Vznik plantáží způsobuje devastaci nejen tropického lesa, ale rovněž dalších cenných ekosystémů, jako jsou rašelinště. Odlesňování škodí celé řadě živočichů (vlajkovým druhem kampaně se stal orangutan), urychluje globální změnu klimatu, způsobuje snižování globální biodiverzity, rozsáhlé sociologické problémy atd. Požáry spojené s rozšiřováním plantáží mají každoročně na svědomí mnoho tisíc lidských obětí (více např. [zde](#)).

Na téma upozorňujeme téměř od vzniku časopisu i my (např. [č. 11/2012](#) a [2/2017](#)). Za těch několik málo let se v této oblasti událo i několik pozitivních změn, které jsou určitou nadějí a příslibem do budoucna. Co je však na tématu PO nejpoutavější, je verva, s jakou se spotřebitelé zakousli do jeho bojkotu. Vysvětlením je dozajisté uchopitelnost a určitá jednoduchost problematiky. Byla to však také česká kampaň platformy [Koalice proti palmovému oleji](#), která se stala předlohou pro mnoho podobných iniciativ po celém světě. Byla odstartována mimo jiné i úspěšným dokumentem [Zelená poušť](#). Tažení proti PO v potravinách v rámci ČR bylo usnadněno změnou v legislativě na konci roku 2014. Ta ukládá povinnost uvádět ve složení výrobků konkrétní druh použitého tuku. Řada významných výrobců pod tlakem spotřebitelů ustoupila od používání PO ve svých výrobcích (např. [zde](#)). Před nedávnem vznikla aplikace pro chytré telefony, která umožňuje snadnou identifikaci přítomnosti PO v potravině pomocí jejího čárového kódu (více viz [zde](#)). Všechny tyto dílčí kroky vedly minimálně ke zpomalení růstu spotřeby PO v rámci potravinářského průmyslu. Co by mohlo výrazně zamávat s celkovými čísly, je odstup od používání PO pro výrobu biopaliv. To, že se i zde blýská na lepší časy, dokazuje nedávné rozhodnutí EU. Od roku 2021 bude na jejím území platit zákaz přidávání PO do paliv (viz [zde](#)).

Foto Glenn Hurowitz, CC BY-ND 2.0

Přes všechny uvedené pozitivní trendy se jeví velmi problematickou jedna zásadní věc. A to model nahrazování PO při jeho klesající spotřebě jinými druhy tuků. Zejména kvůli vysoké výtěžnosti PO na jednotku plochy by došlo v případě pouhého nahrazení např. řepkovým nebo slunečnicovým olejem k významnému nárůstu využívané zemědělské půdy. Jak uvádí prof. Pavel Kindlmann v [tomto článku](#), jedná se doslova o násobky rozloh – i když by to samozřejmě znamenalo omezení tlaku na další pralesy i dovozu PO na velké vzdálenosti. Řešením není ani náhrada jinými tropickými surovinami podobných vlastností (kokosový tuk, bambucké máslo...), které by při zvýšené poptávce měly patrně stejný dopad jako produkce PO. Co tedy s tím? V první řadě je třeba uvažovat nad touto problematikou v širších souvislostech. Se základní spotřebou olejů pro přípravu pokrmů toho asi moc neuděláme. Ale mohli bychom pro začátek zkusit snížit spotřebu těch průmyslově zpracovávaných potravin a ostatních produktů, ve kterých je vysoké zastoupení PO a které budou i po případném nahrazení jinými tuky představovat problém (jejich výčet je uveden v druhém odstavci). Kromě toho snížením spotřeby potravin této skupiny ušetříme i své zdraví, neboť významně přispívají k rozvoji některých civilizačních chorob. Zkratkou v tomto smyslu může být všeobecně doporučovaný návrat k základním a minimálně zpracovávaným potravinám. Ve spojitosti se spotřebou biopaliv přicházejí do úvahy patrně jenom notoricky známé zásady šetrnějšího cestování.

Diskutabilní je certifikace PO prostřednictvím iniciativy RSPO, kde je jednou z podmínek nevytváření nových plantáží. Poslední odkazovaný článek ji hodnotí pozitivně, otázkou však zůstává kontrola jejího dodržování.

Téma PO je jedním z nejvíce alarmujících environmentálních problémů dneška. Na druhou stranu jsme možná svědky toho, jak úspěšné mohou být kampaně, které proniknou do širokého povědomí lidí. Mohly by se totiž stát návodem k řešení dalších ožehavých záležitostí. **-ji-**

Objevy detektiva Ledňáčka

Víte o tom, že kdo vyvěsí ptákům k hnízdění budku, musí ji každou zimu vyčistit? A víte, proč se to musí dělat? A jak na to, aby šlo čištění rychle a dobře? Jako vždycky, i o tomhle si můžete popovídat na schůzkách spolku Ledňácci nebo na výletech se strakonickými ochranáři. Možná jste se zimního čištění už někdy i zúčastnili. Dělá se společně a je to právě proto, aby se začátečníci mohli přiučit a všechno okoukat.

Kdo chce vyvěsit budku úplně novou a stihne to do konce zimy, udělá dobře. Ale protože ptáci hnízdí většinou dvakrát nebo i třikrát do roka, dá se jim v tom pomáhat kdykoliv. Zato o starou budku je potřeba se postarat do jara, aby v ní nezůstaly zbytky loňského hnízda. Přelom února a března, to je už opravdu poslední možnost.

- Pro dospělé: Víte, kde najdete návod na výrobu nové budky? Nebo kde se dá sehnat už hotová?

- Pro rodiče vědecky založených školáků: Všimli jste si, že po celých Strakonících jsou na veřejně přístupných místech ptačí budky vyvěšené? Víte, kdo je tam dal a kdo se o ně stará? A kolik jich je?

- Pro rodiny s batolaty: Jaká slova se hodí na vynechaná místa ve čtyřverší o hnízdění? Pozor, aby se to dobře rýmovalo.

*Když si ptáček hnízdo staví,
dá tam trochu suché --
Taky mech a větvičky,
vystele to ---*

Odpovědi najdete na straně 15. **-ah-**

Hurá na výlet s Enviroskopem – 10.

Rozcestník šetrné turistiky na webových stránkách www.enviroskop.cz a ve volně stažitelné mobilní aplikaci Enviroskop přináší před jarem ještě jeden tip na zimní výlet. Tentokrát se podíváme k jednomu z nejvýše položených českých rybníků – oblíbené destinaci přírodního koupání. To teď v třesnutých mrazech většina asi neocení, ale pokud to kvalita ledu dovolí, můžete vyzkoušet parádní bruslení uprostřed šumavských lesů.

Pohled na Křišťanovický rybník, foto Jakub Hromas

Křišťanovický rybník u hradu Hus

Rybník se může pochlubit velmi čistou vodou, která se udržuje po celý rok, protože rybník je napájen ze zdejších rašelinišť. U rybníka najdete udržované travnaté břehy, dno je písčité nebo z drobných kamínků. V létě na pláži provozují i občerstvení, nedaleko se nachází tábořiště a kemp.

Po projíždce na bruslích mů-

žete pokračovat krásným okolím po modré turistické značce směrem na Volary. Asi po 400 metrech od rybníka narazíte na Kouzelnou studánku v zimním spánku a ještě o kilometr dále na pozůstatky gotického strážného hradu Hus z roku 1341, který měl chránit prachatickou větev Zlaté stezky. V roce 1441 byl napaden, zapálen a zbořen, nicméně ještě nyní tu najdete obvodové zdi, příkopy a část věže.

Dobrodružné povahy mohou pokračovat z hradu Hus dále po modré turistické cestě krásným kaňonem řeky Blanice do zaniklé obce Cudrovice a prohlédnout si pozůstatky po tamním kostele a místním hřbitově. Ve zbořeništích a porostech kopřiv se vyskytuje relativně nebezpečná invazní rostlina bolševník velkolepý, takže v létě pozor, ať se o ni nepopálíte.

Na začátek výletu (k rybníku) se dostanete autem s parkováním v obci Křišťanovice (600 metrů), autobusem do zastávky Prachatice, rozc. Křišťanovice (2 km). K rybníku můžete dojít také pěšky po modré turistické cestě z Volar (8,5 km), kde existuje vlakové a autobusové spojení.

Další informace a fotografie k lokalitě naleznete [zde](#).

Simona Šafarčíková, Krajská síť environmentálních center Krasec, z. s.

Kaňon řeky Blanice pod hradem Hus, foto Jakub Hromas

Ptačí budky a plány pro další sezónu

Předjarní období je pro každou ze základních organizací Českého svazu ochránců přírody nejen časem registrace členské základny pro novou sezónu, ale rovněž i dobou plánování činností. Nejinak tomu bylo a je i pro naši strakonickou organizaci.

Na konci ledna jsme se jako obvykle sešli při výroční schůzi, abychom zkoordinovali své síly a nápady pro další rok našeho působení v oblasti ochrany přírody. Jelikož se velká část akcí a kampaní každoročně opakuje a ty nejpodstatnější z nich rozebíráme v samostatných článcích a zápisech, pro zájemce jsme opět vytvořili soupis ([zde](#)), na základě kterého se mohou libovolně připojit. Pomoc uvítáme od kohokoli a v podstatě jakoukoli formou, i když většina z činností předpokládá fyzickou účast. Budeme rádi i za tipy nebo nabídku spolupráce na zcela nových projektech. Na své si přijdou všichni se zájmem o přírodu a tvůrčím duchem.

Foto -vh-

Měsíc březen a počátek dubna bude opět patřit sérii každoročních činností na ochranu obojživelníků v okolí Strakonice. Pravidelným čtenářům Kompostu je již situace poměrně známá, pro všechny zájemce o problematiku a konkrétní pomoc slouží i facebooková skupina ([Transfer obojživelníků – Strakonicko](#)). V sobotu 10. března od 13 hod. proběhne zahájení letošního transferu akcí na stavbu migračních bariér při silnici Volyňská (sraz [zde](#)). Zhruba dva týdny na to (v závislosti na počasí) se pravděpodobně rozběhne tah a kolotoč pravidelných „žabích hlídek“ na třech lokalitách. Pokud byste chtěli přidat ruku k dílu, ozvěte se nám prosím na mail posta@csop-strakonice.net nebo na tel. 721 658 244, dostanete veškeré potřebné informace k možnostem pomoci.

Stejně kontakty samozřejmě platí i pro jakékoli dotazy, nápady a koordinaci budoucí spolupráce. Využít můžete také [facebookového profilu](#). Máte rádi přírodu a nechcete už pouze přihlížet? Přidejte se k nám a pojdte jí spolu s námi pomoci. -jj-

Pozoruhodné hmyzí larvy

Se zajímavou hmyzí larvou z řádu dvoukřídlých *Diptera* se čtenáři Kompostu setkali např. již v [čísle 4/2012](#) v článku pana Ing. Viléma Hrdličky o čištění studánek. Je zde na fotografii larva tiplice, nebodavého velikého „komára“. Larvy dvoukřídlých bývají dost bizarní. Chtěla bych se s čtenáři Kompostu podělit o snímek jednoho zástupce pestřenek. Pestřenky (*Syrphidae*) jsou mouchy, které často napodobují vosy, včely a čmeláky a tímto výstražným zbarvením se chrání před predátory. Jejich larvy na zahrádkách pomáhají hubit mšice, což se však netýká všech druhů. Letos v lednu jsem se pod kůrou pařezu setkala se zvláštními plžovitými larvami pestřenky rodu *Microdon*. Kvůli svému podivnému klenutému tělu je vědci nejprve považovali za měkkýše nebo červce. Tyto larvy žijí v mraveništích. Díky tuhému povrchu těla jsou dokonale chráněny před útoky mravenců a mohou v klidu nerušeně požírat jejich larvy. Na zadečku mají larvy *Microdon* malou trubičku. Dospělé pestřenky tohoto rodu jsou chlupaté a připomínají včely. Nezdržují se však jako většina jiných pestřenek na květech, ale číhají v blízkosti mravenišť, aby tam mohly naklást vajíčka a zajistit tak vývoj svých larev. Najít a poznat dospělé *Microdon* se mi zatím nepodařilo. **Eva Legátová**

Larvy pestřenky *Microdon*, foto Eva Legátová

Použitá literatura:

JAVOREK, V.: Kapesní atlas dvoukřídlého hmyzu, SPN Praha, 1967.
MACEK J. a kol.: Blanokřídlí České republiky I, Academia Praha, 2010.

Večer s dokumentem – 49. díl – Reportáže z Bělověžského pralesa

Dnešním pokračováním seriálu navazujeme na shrnující článek ke kauze Bělověžského pralesa (str. 2). Odkazujeme na dvě krátké dokumentární reportáže, které se pokusily zachytit nejen situaci v samotném pralesu, ale rovněž rozebírají širší souvislosti v otázkách přístupu k tomuto mimořádně cennému území.

Reportér Filip Horký dal pro svůj cyklus Obzor dohromady zdařilý [dvacetiminutový materiál](#). Promlouvají v něm vědečtí pracovníci a představitelé aktivistů, kteří organizovali protestní akce na místě samotném. K tvorbě dokumentu byli prý osloveni i zástupci polského ministerstva životního prostředí. Jejich reakce se však tvůrci filmu nedočkali. Reportáž rozebírá širší ekologické souvislosti Bělověžského pralesa, jeho historii, současné hodnoty a ohrožení, ve kterém se ocitl. „*Je to naše přírodní*

Foto Marcin Onufryuk, Greenpeace Polska, CC BY-ND 2.0

dědictví. Měli bychom ho chránit a uchovat pro další generace Poláků a Evropanů“, zaznívá hned v úvodu. Snímek se věnuje také nejčastějším argumentům zastánců kácení a jejich vyvrácení důkazy nalezenými přímo na místě (způsob těžby, odvoz dřeva, tvorba plantáží atd.). Zaznívají informace o ohrožení zdejší populace zubra a také ohrožení situace místních obyvatel, kteří do velké míry žijí z turismu, jenž by se zánikem národního parku velmi utrpěl (tedy podobně jako na Šumavě).

Druhý snímek už podle názvu [Boje o Bělověž](#) dává tušit, že se podíváme především do tábora blokádníků. V úvodu rovněž popisuje unikátnost území především pro jeho nížinný charakter (většina původních lesů Evropy leží v obtížně přístupných pohořích). Pak se z pohledu českého účastníka blokády dostáváme přímo k jedné z akcí. Kromě toho dostávají slovo jak zástupce lesníků, tak vědečtí pracovníci. „*Přemnožení kůrovce je*

Možná v budoucnu spatří světlo světa ucelenější a profesionálněji zpracovaný film mapující celou kauzu. Tyto dva snímky jsou však hodnotné zejména pro svou autentičnost výpovědi přímo z místa dění. Z místa, kde byl aktivní odpor ve prospěch přírody prozatím úspěšný.

Pozn.: Těsně před uzávěrkou čísla byl odvysílán dokument v rámci cyklu Nedej se, který rovněž mapuje situaci Bělověžského pralesa.

Zhlédnout jej můžete [zde](#). -jj-

Pozvánky - březen 2018

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého veg(etari)ánského vaření

úterý 13. 3., nebo čtvrtek 15. 3. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská

Další sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se je možné na každý zvlášť. Čtvrteční lekce jsou určeny rovněž pro ty, kteří kurzy v minulých letech nenavštěvovali. Přijďte rozšířit své kulinářské obzory o potraviny a pokrmy z oblasti zdravé a bezmasé kuchyně. Kurzy budou doplněny teoretickým povídáním o surovinách a postupech zajímavých nejen pro vegetariánskou kuchyni. Kurzovné 100 Kč.

Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Obdobné kurzy probíhají také v Blatné, Volyni a Katovicích.

Zelené otazníky - „Jak hospodařit s dešťovou vodou na pozemku?“

středa 21. 3., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu)

Jak můžeme využít dešťovou vodu v domě či na pozemku? Vyplatí se to a přispěje nám na to stát? Co musíme splnit, když stavíme nový dům? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět vodohospodář doc. Ing. David Stránský, Ph.D. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Korálkové kytičky

Pondělí 5. 3.: Tvořivý podvečer s Dagmar Paterovou. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál na ukázkou a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést i vlastní (menší žluté i jiné korálky, drátek 0,3 mm).

Zastavení v čase

Středa 7. 3.: Krátké setkání, ztišení, verše – Jean Arthur Rimbaud, poetická próza – Victor Hugo. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Procházka z Radomyšle do Strakonice – cca 10 km

Neděle 18. 3.: Sraz v 10:55 před nádražím ČD. V 11:10 odjezd vlakem do Radomyšle. Půjdeme ke kostelu sv. Jana a k židovskému hřbitovu, dál po zpevněných stezkách přes Domanice a Řepické rybníky do Strakonice. Po cestě si můžeme povídat např. o významu a ochraně ptačích dravců.

Hraní na kantely

Neděle 18. 3.: hraní na kantely (vytvořené při akcích ŠK), případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Strakonické příběhy II.

Úterý 20. 3.: Karel Skalický: Šimák vulgo Komárek. Dryáčníci, mastičkáři a zázrační doktoři na Strakonicku a Pošumaví v časech starých. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

Ledňáčci

Páteční schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. Schůzky budou vzhledem k prázdninám jen dvě: 16. 3. si vyrobíme Morenu, 23. 3. ji půjdeme k řece utopit a zahrajeme si jarní hry. Více na pobočce Za Parkem (Husova č. 380, 380 422 720).

Výstavky

Výstavka větviček na určování podle pupenů a borky (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce - Burza námětů na cestování, Nejmilejší knihy aj.** Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod. -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Akce 1 + 1 zdarma. Přiveďte k nám svého přítele a oba budete mít roční členství v knihovně zdarma.

Od Marie Terezie po dnešek - vysvědčení v proměnách času

12. 2. – 29. 3. Výstava Národního pedagogického muzea a knihovny. ŠK, vstupní hala.

Kudy chodil Karel Klostermann

1. 3. Přednáší **František Sáček**. Ve spolupráci s Muzeem středního Pootaví. ŠK, společenský sál, 17:00 hod.

Festival ProTibet

3. 3. Těšit se můžete na filmy s tibetskou a buddhistickou tematikou a na křest malé spirituální knihy Michala Štěpánka Světlo v klíčové dírci s ilustracemi Nely Korbelové. Vstupné je dobrovolné, výtěžek poputuje na podporu tibetských dětí. ŠK, společenský sál, 16:00 hod.

Kurzy počítačové gramotnosti

6. 3. Přednostně pro čtenáře ŠK. **PC I – Základy práce s počítačem** – programy, soubory, složky, průzkumník, práce s okny, připojení flash disků a paměťových karet. ŠK, studovna, 9:00 – 10:30 hod.

Senioři píší Wikipedii

6., 13., 20., 27. 3. **PC kurz.** Naučte se sdílet celoživotní zkušenosti s ostatními, především s mladší generací, pro kterou je dnes Wikipedie hlavním informačním zdrojem. ŠK, studovna, 12:00 – 13:30 hod.

Poslechový pořad nejen pro nevidomé a slabozraké

6. 3. Z knihy Pan Ibrahim a květy koránu čte Mgr. Bohdana Sutnarová. ŠK, čítárna, 13:30.

Literárně dramatický a hudební večer se skupinou Jistem

8. 3. ŠK, společenský sál, 19:00 hod.

Dvojkonzert

13. 3. **Jiří Dědeček**, básník a písničkář a **Josef Pelán**, písničkář a učitel hry na kytaru. K příležitosti jejich významných životních jubileí. ŠK, společenský sál, 18:00 hod. Vstupné 80,- Kč.

Život v zákopech – z vyprávění otců a strýců

15. 3. Přednáší **Jindřich Podhorský**. Ve spolupráci s Muzeem středního Pootaví. ŠK, společenský sál, 17:00 hod.

Kurzy počítačové gramotnosti

20. 3. Přednostně pro čtenáře ŠK. **PC II – Základy psaní textu** - klávesnice, klávesové zkratky, MS Word. ŠK, studovna, 9:00 – 10:30 hod.

Spisovatelé do knihoven: Petra Hůlová

22. 3. Spisovatelka a držitelka ceny Magnesia litera. Autorské čtení s debatou. ŠK, společenský sál, 17:00 hod. Vstupné 40,- Kč.

Moudrý rabi z Rabí – židovské pověsti z jihozápadních Čech

26. 3. Beseda s autorem **Ondřejem Fibichem**.

Tvořivá dílnička pro děti

29. 3. ŠK, oddělení pro děti, 8:00-11:00 hod.

Drobné smetí

Vody i lesy Šumavy se zotavují

Článek se stejnojmenným názvem byl uveřejněn v lednovém čísle časopisu Vesmír. Na základě dlouhodobého sledování chemismu šumavských jezer je hodnocen vliv kůrovcových kalamit a dalších změn na stav šumavské přírody. Celý článek si můžete přečíst [zde](#).

V Českém lese bylo vyhlášeno 140 ha bezzásahového území

V národních přírodních rezervacích Smrčí a Čerchovské hvozdy a v částech první zóny CHKO Český les bylo bezzásahové území vyhlášeno 20. 2. první veřejnoprávní dohodou v ČR mezi státní ochranou přírody a zástupci samosprávy. Více viz [zde](#).

Vláda se zavázala řešit krizi v našich lesích

Konkrétně by tak měla činit prostřednictvím několika praktických kroků, např. zavedením certifikace FSC ve státních lesích nebo novelou lesního zákona a zákona o myslivosti. Více se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Metodika k ochraně evropsky významných druhů

Publikace, kterou bych vám dnes rád zevrubně představil, se pyšní poněkud krkolomným názvem - "Zásady managementu stanovišť druhů v evropsky významných lokalitách soustavy Natura 2000". Jedná se o metodiku Agentury ochrany přírody a krajiny z roku 2008, která reaguje na "naturovou" legislativu shrnující ochranu významných lokalit a ohrožených druhů živočichů a rostlin na celoevropské úrovni. Příloha vyhlášky č. 166/2005 Sb. obsahuje výčet druhů živočichů a rostlin vyžadujících podle této legislativy zvláštní územní ochranu (viz [zde](#)). A právě těm se text této knihy věnuje. Publikace není ani zdaleka pouze odbornou metodikou pro pracovníky zabývající se touto problematikou. Jelikož obsahuje podrobný popis těch nejvzácnějších druhů české fauny a flóry zejména s ohledem na jejich životní prostředí a srozumitelně shrnuje principy jejich ochrany převážně v podobě zachování jejich přirozených biotopů, představuje zásobárnu informací i pro "řadové" obdivovatele naší přírody. Zároveň však rozebírá řadu konkrétních návodů k ochraně evropsky významných druhů pro všechny, kteří mají alespoň nějakou možnost realizovat zlepšující zásahy do přirozeného prostředí živočichů a rostlin, anebo zachovávat životní prostředí ve vyhovující podobě.

Přehled druhů je seřazen do taxonomických oddílů přibližně v ose od těch nejnápadnějších po ty méně výrazné - savci, obojživelníci, kruhoústí, ryby, koryši, brouci, motýli, vážky, rovnokřídli, měkkýši, cévnaté rostliny, mechorosty. Tedy doslova od medvěda k mechům. Popis každého druhu obsahuje text o jeho rozšíření, biologii a ekologii, příčinách ohrožení, konkrétních faktorech a činnostech, které mohou populaci druhu negativně ovlivňovat, a konečně managementová opatření na ochranu a rozvoj populací. Vzhledem k podobnosti ekologických nároků příbuzných druhů z jednotlivých skupin pak metodika podporuje

myšlenku ochrany tzv. deštníkových druhů - tedy takových zásahů v terénu, které díky efektivní ochraně biotopů pomáhají chránit široké spektrum fauny a flóry. Kniha nabízí teoretické podklady, jak na to. Praxe už je na nás samotných a měla by se projevit v lepších způsobech hospodaření v naší krajině. Sledování početnosti konkrétních druhů pak může být zpětnou vazbou pro to, jak se ochrana stěžejních druhů (ne)daří.

Metodika je k dispozici ve fondu Ekoporadny (Husova 380). -jj-

Březen očima Jirky Wagnera

Březen je měsícem naděje. Jarní rovnodennost slibuje mnohem víc než ta podzimní. *Březen umí snít a led rozehrát, ale chce-li, i nadělat.* Březenové kvítky jsou maličké. Ale o to víc těší. Že jsou první po té dlouhé zimě.

OD ZIMY KVAPÍ

*k jaru čas.
A náhle zas
na hnízdě čápi!*

(mrzutost)

NA HORÁCH SNĚŽÍ,

*děšť s větrem tady.
Proč dnes
jít do zahrady?*

(jarní podobenství)

BRÁZDY NA POLI

*a brázdy mraků
zvaných
stratokumuly.*

(na špičce stromu)

KONCERT POŘÁDÁ

*zpěvák špaček.
Patří mu
celá zahrada!*

DNEŠNÍ ZÁŽITKY:

*První zelené růžky
jarní pažitky.*

Foto Jiří Wagner

Dva z našich velkých autorů a jejich slova o lese

Ve středu 10. 1. 2018 se v sále strakonického gymnázia konala přednáška doc. Ing. arch. Jiřího Kupky, Ph.D. na téma "Lesy a jejich kulturní hodnota". Při té příležitosti jsme si ukázali i několik odborných knih, a protože na beletrii řeč skoro ani nepřišla, vyhledala jsem pak v knihovně svoje oblíbené úryvky a mám je připravené pro případné zájemce. První příhodný autor, který napadne asi většinu čtenářů, je šumavský klasik Karel Klostermann (13. 2. 1848 - 16. 7. 1925). Kdo by neznal, zvláště tady u nás na jihu, jeho knížky? Povídku o tom, jak se o Vánocích plahočil coby sedmnáctiletý mladík pěšky z Písku až do Kašperských Hor na cestě za rodiči... závěr románu o Emilu Kořánovi a jeho Zdeničce s podrobným vylíčením strašlivé vichřice 27. 10. 1870... milé vyprávění o dvou malých Robinsonech na Otavě... Těžko vybrat, co všechno jmenovat, ale pokud jde o les, je to jedno, protože ten je tu doslova všudypřítomný. Setkáte se s ním poprvé a pak už pořád, tak jako když se jím nechala okouzlit mladá paní Kořánová a věděla, že s ním bude prožívat dobré i zlé, tak jako se svým mužem revírníkem.

"... Chladno bylo, citelné chladno; ale na nebi stál plný měsíc a stříbrným světlem svým zalil celou planinu i vůkolní výšiny. Lehoučké, průhledné páry vystupovaly z luk a močálů, bělavě kmitaly se koruny stromů a za nimi černaly se purpurové stíny. Hlava Luzného leskla se, jako by ji pokrýval sníh. Po nebi tu a tam bílá beruška plovla, tiše, klidně, jako by boží andělíček na perutích svých se vznášel v blankytných výšinách. Žádný téměř zvuk nerušil velebného poklidu, ledaže zvonce krav ze stájů občas dušeně se ozývaly a větřík donášel šumění stromů a šplouchání blízkých vod..." (z románu "Ze světa lesních samot").

Člověk z takové knížky cítí, že pocit "Můj ty Bože, jak je tu krásně, jak velebně, jako ve chrámu!" není vysloven jen za hrdinku příběhu, ale i za autora samotného.

Foto -ah-

však vrcholy smrků počaly se náhle kolébat, jako by se chtěly pustit do tance, rozšuměly se a oblak zlatého prachu táhl se nízko nad lesem po celé jeho délce. Nahé kvítky mezi tuhým, tmavozeleným jehličím rychle se rozvíjely, lačně se natahovaly, toužíce po opylení, laškovný větřík nepřestával a nové mráčky se zvedaly a klesaly, hlavy smrků se hned líbaly, hned zas stydlivě od sebe se odkloňovaly... Tiše a pokorně stojí sedláci před tímto velebným tajem-

stvím přírody jako před velkým zázrakem. Podléhají pudově jeho kouzelné moci a kráse a teprve za chvíli, když přeletěl větřík a zlaté mráčky se rozprchly, oddychli si a Král se ozval: „Jenom jedno divadlo se tomu vyrovná.“ „Když se práší žita,“ tiše, skoro nábožně promluvil divoký jindy Klika...“

Naučné knihy o lese jsou vystavené v návaznosti na přednášku na pobočce Za Parkem, poznámky z besedy také, a pokud jde o beletrii, té je na tohle téma nepřehledně. Není divu, protože les vždycky byl a dodnes je místem plným tajemství a poezie. **-ah-**

„Tolika jasy procitá už sad...“

*Dívčími slovy šeptla první tráva,
útlý bok vánku cítím něžně hřát.
Tvé šero záblo, zimo odříkává,
tolika jasy procitá už sad...*

Listuji knížkou „**Básníci Strakonicka**“, namátkou ji otevírám na různých místech, těším se krásou slov a zkouším hádat, komu se zrodila v hlavě a pak se přes tužku, pero nebo klávesnici dostala na papír. Vždycky jsem četla jakékoliv verše moc ráda a nikdy se nenabažím toho zvláštního pocitu, že se tu se mnou někdo dělí o něco vzácného. Třeba pan Ladislav Stehlík (ano, byl to on, kdo napsal o dívčích slovech, odhadla jsem to při čtení dobře...). A ještě, o stránku dál, mluví o tom, jak „vzpomínka, srna, těká v ztichlém lese“ a že „na návsích přibýlo úhorů a křížů na hřbitově“... Kdyby ještě žila moje maminka, koupila bych jí tuhle knížku jako dárek a zrovna pan Stehlík by byl určitě první, o kom bychom si nad ní povídaly. Z těch ostatních asi nejvíc o Josefu Křešničkovi, o jeho loutkových hrách, které měly rády naše děti, a o jeho básničkách „Pohádkový čas“ nebo „Vítr“, o tom, jak dobře byly do sbírky vybrány. Je to radost, pyšnit se tak vtípným a všemi oblíbeným regionálním básníkem:

*... Stíny mraků, s nimi klobouky
ženou se přes pole a přes louky.
A slečnám vlají dlouhé vlasy.
To bude řečí o počasí...*

Škoda, že další strakonický básnický velikán, pan Jiří Žáček, se nenarodil u nás, ale v Chomutově. I tak je náš, prožil tady skoro dvacet let, chodil tu do školy a ještě tehdy nemohl tušit, že noví malí Strakoňáci, o dvě generace mladší, se budou učit z jeho slabikáře. A zase: všechno je to nápadité, plné humoru:

*České moře, dárek od Shakespeara,
pohádkový omyl, který potěší,
cosi jako láska, naděje a víra,
moře pro neplavce, moře pro pěší...*

Že by bylo Strakonicko pro budoucí literáty tak úrodnou krajinou? Něco takového říkal i znalec Mirek Kovářík, když spolu s Radkem Bláhou uváděl program „**Básníci nad Otavou**“ a chválil verše klasika, jakým byl F. L. Čelakovský, i jeho následovníků. K autorskému čtení tehdy byli pozváni např. Jiří Staněk, Martin Gregora, Petr Kalaš, Marek Dunovský... Možná si to už tak trochu pletu, protože jsem byla na několika takových večerech a jednotlivá vystoupení mi splývají. Některá byla v knihovně, jiná jinde, např. v čajovně Pod Stolem, některé verše zazněly dokonce i v rozhlase v pořadu „**Zelené peří**“. Myslím, že právě tohle mohl být jeden z důvodů, proč byla antologie regionální poezie 20. a 21. století „**Básníci Strakonicka**“ vydána – aby si čtenáři mohli porovnat přehledně setříděné ukázky s napůl zapomenutými útržky slok pochycených ve sbornících typu „Ročenka Gymnázia Strakonice“, „Literární a výtvarná soutěž o cenu prof. Antonína Voráčka“, v časopisech, na výstavách (mj. i pod okny knihovny Za Parkem na ploše Artwall)... s tím, že ten a ten, kdo nás před pár lety něčím hezkým potěšil, je vlastně dnes už zavedeným autorem a jeho sbírky se dají vypůjčit, jen co na to bude klid a čas. To možná ještě dlouho nebude, znáte to, ale v antologii už máme ochutnávku a bude hezké se v ní probírat a dávat si navzájem tipy. A některé z těch osobností znáte i z ukázek, které vyšly během minulých let v našem Kompostu nebo v Kamarádu. Pokaždé to pro nás bylo velkou ctí.

Antologii sestavil Michal Štěpánek (viz např. Kompost [č. 5/2012](#) nebo [č. 2/2015](#)) a spolu s ním Michaela Sýkorová (roz. Vadlejchová), od níž máme ve fondu pobočky Za Parkem už několik let i její diplomovou práci „**Současní publikující a nepublikující autoři Strakonicka**“ (2008). Oba teď už užívají rodičovských radostí, a tak je jisté, že poezie je teď pro ně každodenní realitou – protože my dospělí se stáváme básníky jen někdy a jen někteří, zato pro děti je to přirozená záležitost:

*Proměním se ve stromy.
Proměním se v kytičky,
ve střechu, dům, auto,*

*vlka.
Proměním se ve všechno.*

(Eliáš Štěpánek, 3 a půl roku – květen 2015)

Delší verze článku s dalšími ukázkami viz [zde](#). **-ah-**

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Dobré návody najdete například na webových stránkách České společnosti ornitologické - viz [zde](#). Chcete-li budky koupit, může vám detektiv Ledňáček doporučit vyzkoušeného výrobce - Lesy České republiky (viz [zde](#)). Dodávají buď polotovary, jež dohotovení je snadné a rychlé, nebo i budky už sestavené a natřené. Pěkně jde i čistění, protože přední strana je otevírací. Vnitřek se tedy jen vyškrábne nějakým plíškem nebo špachtlí, není potřeba sundávat budku ze stromu dolů a rozebírat.

Budka LČR, foto -jj-

- Po Strakonících je rozvěšeno přes 40 budek, a to na takových místech, kde může veřejnost sledovat hnízdění a zajímat se o podrobnosti (na Podskalí, u mlýnského náhonu atd.). Budky vyrobili nebo koupili členové strakonické Základní organizace Českého svazu ochránců přírody a jejich příznivci. Ti se také starají o čistění a zaznamenávají, jaké ptačí druhy během uplynulého roku v nich zahnízdily (viz např. článek [v Kompostu č. 3/2017](#)). Poznává se to snadno: sýkorky si vytvářejí hnízda hlavně z mechu a z jemných vláken, zatímco vrabci z hrubého materiálu, který je naskládán jen tak halabala (proto se říká neupravenému člověku: "Máš vlasy jako vrabčí hnízdo"). Brhlík má ve zvyku trochu si budku přizpůsobit a například zmenšit otvor přesně na svoji velikost - nanese kolem něj hmotu podobnou betonu, kterou si sám vytvoří. V budkách s velkým otvorem někdy hnízdí třeba špačkové, ale to se

moc často neděje, protože většina lidí vyrábí budky s otvorem malým, určeným pro sýkorky. Dají se také vyvěšovat budky pro rehyky nebo pro rorýse, dokonce i pro netopýry - o tom všem si můžete přečíst v knížkách nebo na internetu.

- Když si ptáček hnízdo staví, dá tam trochu suché trávy. Taky mech a větvičky, vystele to peříčky. -ah-

Malá kaplička a její velký ochránce

Rošice – název málo známé a tak trochu „v čase zamrzlé“ lokality na Blatensku, která z obou stran přiléhá k silnici z Čekanic do Mačkova. Přiznávám se pokorně, že ani já bych o tomto místě zřejmě dodnes nevěděl, nebýt jedné kapitoly v knize Ladislava Stehlíka „Země zamyšlená“.

Směrem od Čekanic ukrývá les po levé straně starou myslivnu, jejíž předsunutou hlídku představuje mohutný a rozložitý javor klen. Ten by jistě mohl vyprávět o prázdninových snech a dobrodružstvích mladého hubeného gymnazisty, budoucího literárního kritika F. X. Šaldy. Proti lesu, napravo od asfaltky, stojí už od roku 1815 malá mariánská kaplička, postavená na základě slibu přeživšího a uzdraveného tehdejšího čekanického zámeckého pána.

Již dávno sem nepřicházejí okázalá procesí ze všech stran, ale skromný svatostánek stojí zde stále. I dnes ho střeží přírodou ustanovený a lidmi dosud respektovaný ochránce – velikánský a starý, poustevnický velebný buk. Jeho starostlivě rozpjatá široká náruč šumí ve větru a strom jako by se místo nepřítomných poutníků tiše a vytrvale modlil za celý kraj: „Ave Maria, gratia plena...“

Alan Šturm

Foto -ah-

Zdraví a strava

Tajemství páté chuti

Pohanková sekaná

Ingredience: 400 g balení pohankové lámanky, 100 g sójového granulátu, 2 cihly uzeného tofu, 2-3 mrkve, 2 cibule, 6-8 stroužků česneku, celozrnná hladká mouka (cca 200 g), kukuřičná strouhanka (cca 300 g), sůl, mletý pepř (půl lžičky), mletý koriandr (cca 30 g), rostlinný olej, sójová omáčka (6-8 lžic)

Postup přípravy: Pohanku vaříme asi 3 minuty v přibližně dvojnásobném množství (800 ml) osolené vody, přiklopíme a necháme asi 45 minut dojít. Pokrájenou cibuli orestujeme dozlatova, ke konci restování přidáme utřený česnek. Mrkev uvařenou vcelku doměkka a tofu nastrouháme najemno. Granulát osolíme, ochutíme sójo-

vou omáčkou a zalijeme vroucí vodou tak, aby všechnu vodu vstřebal. Všechny ingredience dobře promícháme, přidáme několik lžic rostlinného oleje, osolíme a ochutíme kořením a další sójovou omáčkou. Zahustíme moukou a strouhankou, propracujeme rukama (konzistence hmoty by měla být tuhá). Z hmoty tvoříme větší šišky, které pečeme na olejem vylitým plechu nebo v zapékačí nádobě do vytvoření kůrky na 220 °C. Krájíme až po vychladnutí.

Domácí celozrnný chléb

Ingredience: pšeničná celozrnná hladká mouka (800 ml), voda (270 ml), sůl (1 lžička), hnědý cukr (1-2 lžičky), droždí (1/3 kostky), rostlinný olej (2 lžice), drcené lněné semeno (2 lžice), drcený kmín (lžička), drcený koriandr (lžička).

Postup přípravy: Ze všech surovin vypracujeme vláčné, vlhké, ale nelepivé těsto. Necháme 45-60 min. nakynout (zhruba do zdvojnásobení objemu). Pečeme na 180 °C 30-40 min.

Výživné tofu medaile

Ingredience: jemné ovesné vločky (větší šálek), voda (půl většího šálku), cihla uzeného tofu, rostlinný olej (2 lžice), čerstvé droždí (2 kostky), slunečnice (2 lžice), lněné semínko (2 lžice), sůl (menší lžička), sójová omáčka (2 lžice), půl póruku, česnek (2-3 stroužky), drcený pepř

Postup přípravy: Na oleji orestujeme doměkka nadrobno pokrájený pórek, přidáme droždí, dobře rozmícháme a necháme převařit. Vsypane vločky a zalijeme vroucí vodou v polovičním objemu. Odstavíme a přimícháme nadrobno nastrouhané tofu, slunečnici, drcené lněné semeno, sójovou omáčku a utřený česnek. Dochutíme drceným pepřem. Hmotu necháme vychladnout. Tvoříme menší medailonky a opékáme z obou stran.

Pažitkový rostlinný sýr

Ingredience: bylinkové tofu, rostlinný olej (150 ml), lahůdkové droždí (2 lžice), pažitka (trs), alternativně lahůdková cibule (1-2 ks), sůl (půl lžičky), pepř

Postup přípravy: Všechny ingredience umixujeme dohladka. Požadovanou konzistenci dotvoříme přidáním vody, případně dalšího oleje.

Drožděvá pomazánka

Ingredience: cibule, droždí, rostlinný olej, hladká celozrnná mouka, sůl, pepř

Postup přípravy: Na oleji zpěníme dozlatova nadrobno nakrájenou cibuli, ochutíme solí a pepřem. Přidáme rozdrobené droždí a necháme dobře rozpustit. Poté zaprášíme hladkou moukou, kterou hmotu srazíme do pomazánkové konzistence.

-jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Vilém Hrdlička (-vh-), Simona Šafarčíková, Jiří Wagner, Eva Legátová, Alan Šturm

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2018

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE

7. ročník

KOMPOST 3/18